

ระวัง! ใจตะกันตก ปล้นอิรัก

บนที่ราบลุ่มแม่น้ำ
ไทรีส และยูเฟรตีส

แองอารยธรรมเมโสโปเตเมีย
ต้นกำเนิด “อารยธรรมโลก”

กองบรรณาธิการปรับปุงจากหนังสืออารยธรรมสมัยโบราณ-สมัยกลาง

ของคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจัดพิมพ์ ครั้งที่ ๕ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๕

อารยธรรมเมโสโปเตเมีย

เมโสโปเตเมีย เป็นคำภาษากรีก แปลว่าระหว่างแม่น้ำ

ดินแดนที่ชาวกรีกเรียกว่าเมโสโปเตเมียนี้ตั้งอยู่ในลุ่มแม่น้ำไทกรีส และยูเฟรตีส เป็นส่วนหนึ่งของดินแดนรูปพระจันทร์เสี้ยวอันอุดมสมบูรณ์ ซึ่งเป็นดินแดนรูปครึ่งวงกลมพื้นใหญ่ที่ทอดตัวไปจากฝั่งทางเดินดิเตอร์เรเนียนและอ่าวเปอร์เซีย

เมโสโปเตเมียเป็นดินแดนที่อาณาจักรและกัณดารฟุนน้ำที่ได้รับส่วนใหญ่เป็นน้ำจากแม่น้ำที่มาจากการหิมะละลายในฤดูร้อนบนเทือกเขาในอาร์เมเนีย น้ำจะพัดพาเอาโคลนตามมาทับดินชายฝั่งทั้งสอง ทำให้พื้นดินอุดมสมบูรณ์เหมาะสมแก่การเพาะปลูก

การเอื้อทันของน้ำอันเกิดจากหิมะละลายไม่มีกำหนดเวลาที่แน่นอน และบางครั้งทำความเสียหายแก่บ้านเมือง ไร่นา ทรัพย์สินและชีวิตผู้คน การก่อการร้ายที่จะได้ผลดีในสภาพแวดล้อมเช่นนี้ ต้องอาศัยระบบการชลประทานที่มีประสิทธิภาพ

ความอุดมสมบูรณ์ของลุ่มแม่น้ำเป็นเครื่องดึงดูดให้ผู้คนเข้ามาทำมาหากินในบริเวณแห่งนี้ แต่ความร้อนของอากาศก็เป็นเครื่องบันทอนกำลังของผู้คนที่อาศัยอยู่ ทำให้คนเหล่านั้นขาดความกระตือรือร้น เมื่อมีพากอื่นเข้ามาภารกิจ จึงต้องหลีกทางให้ผู้ที่เข้ามาใหม่ ซึ่งเมื่อยุคโบราณฯ เข้ากับประสบการณ์เดียวกัน ต้องหลีกให้ผู้อื่นคือไป

พวกรที่เข้ามาภารกิจส่วนใหญ่ก็จะมาจากบริเวณที่ราบสูง ทางภาคเหนือและตะวันออก ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเขตที่ราบสูง ไม่อุดมสมบูรณ์เท่าเขตลุ่มแม่น้ำ และยังมีพากที่มาจากการเดินทางซึ่งเรียกว่า “ภารกิจ”

เรื่องราวของดินแดนแห่งนี้จึงเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับอารยธรรมของคนกลุ่มต่างๆ หลายกลุ่ม มิได้เป็นเรื่องราว

ของอารยธรรมที่ลืมต่อ กันเป็นเวลาภานดังเช่นอารยธรรมอียิปต์

คนกลุ่มแรกที่สร้างสรรค์อารยธรรมเมโสโปเตเมียขึ้นคือชาวสุเมเรียน ผู้คิดประดิษฐ์ตัวอักษรขึ้นเป็นครั้งแรกในโลก อารยธรรมที่ชาวสุเมเรียนสร้างขึ้นเป็นพื้นฐานสำคัญของอารยธรรมเมโสโปเตเมีย สถาปัตยกรรม ตัวอักษร วรรณกรรม ศิลปกรรมอื่นๆ ตลอดจนทัศนคติอันซีวิตและเทพเจ้าของชาวสุเมเรียน ได้ดำรงอยู่และมีอิทธิพลอยู่ในลุ่มแม่น้ำทั้งสองตลอดช่วงสมัยโบราณ

กลุ่มชนต่างๆ ที่สร้างสรรค์อารยธรรมเมโสโปเตเมีย

ชาวสุเมเรียน

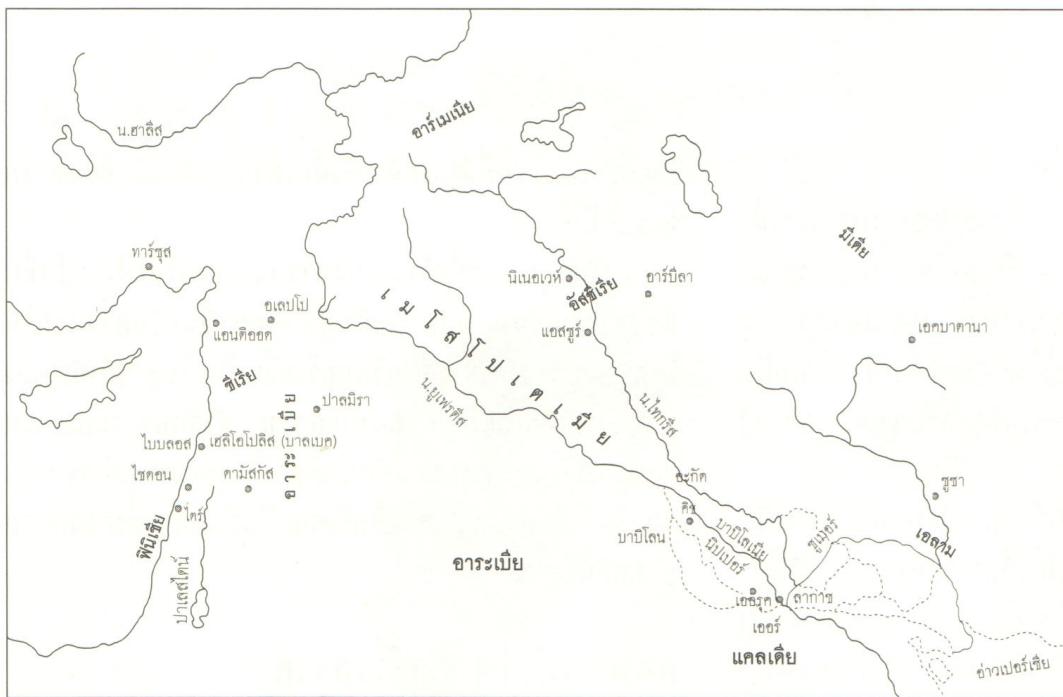
เมื่อประมาณ 4,000 ปีก่อนคริสต์ศักราช ชาวสุเมเรียนได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในบริเวณดินดอนสามเหลี่ยม (Delta) ปากแม่น้ำไทกรีส-ยูเฟรตีส ซึ่งเรียกว่า “เมือง” ที่สำคัญได้แก่เมืองออร์ (Ur) เมืองอิเรค (Ereck) เมืองอิริดู (Eridu) เมืองลากาช (Lagash) และเมืองนิปเปอร์ (Nippur) แต่ละเมืองมีชุมชนเล็กๆ ที่รายรอบอยู่เป็นบริเวร ทำให้มีลักษณะเป็นรัฐขนาดเล็กที่เรียกว่า “นครรัฐ” (City State) นครรัฐเหล่านี้ต่างปกครองเป็นอิสระแก่กัน

ในขณะที่ชาวสุเมเรียนสถาปนา平原นครรัฐขึ้นทางตอนล่างของลุ่มแม่น้ำไทกรีส-ยูเฟรตีสหลายนครรัฐ ชนกลุ่มอื่นๆ ก็ได้สถาปนา平原นครรัฐของตนในบริเวณตอนเหนือขึ้นไปอีกหลายแห่ง แต่มีความเจริญทางอารยธรรมด้อยกว่านครรัฐของชาวสุเมเรียน ในดินแดนซูเมอร์

ชาวอัคคាជីន

เมื่อปีก่อนคริสต์ศักราช ชาวอัคคាជึ่งเดินทางไปเยือนประเทศเจ้าชาร์กอนที่ ๑ ได้ยกทัพเข้ารุกรานและยึดครองนครรัฐทั้งหลายของชาวสุเมเรียน และขยายดินแดนไปจนถึงฝั่งตะวันออกของทะเลเมดิเตอร์เรเนียน สถาปนาจักรวรรดิอัคคากือเมืองที่มีชื่อ

แต่จักรวรรดิอัคคាជีนดำรงอยู่ชั่วระยะเวลาอันสั้น หลัง

แผนที่เมืองโสโปเตเนีย

รัชกาลพระเจ้าชาร์กอนที่ ๑ ชาวสุเมเรียนก็ยังคงเดินคื้นจาก
ชาวอัคคាជีน แล้วฟื้นฟูนครรัฐของชาวสุเมเรียนขึ้นมาใหม่

ชาวอมอไรต์

ชาวอมอไรต์อพยพจากตะเกล่ดรายอาระเบียเข้าพิชิตครรภ์รัฐของชาวสุเมเรียนและขยายอาณาเขตออกไปอย่างกว้างขวางสถาปนาจักรวรรดินบานิโลเนียที่นี่เมื่อประมาณ ๑,๘๐๐ ปีก่อนคริสต์ศักราช มีนครบานิโลน (Babylon) เป็นเมืองหลวง

จักรวรรดิบ้านโลเนียรุ่งเรืองอยู่ไม่นานนักก็เสื่อมลง และพ่ายแพ้แก่ชาวคัสโตรซึ่งยกทัพเข้ายึดครองดินแดนของจักรวรรดิบ้านโลเนีย

ชาวอัสซีเรียน

ในระยะแรก ชาวอสซีเรียนตั้งถิ่นฐานและสร้างสรรค์
อารยธรรมในบริเวณภาคเหนือของลุ่มแม่น้ำไทรีส แล้วขยาย
อิทธิพลลงมาเรื่อยๆ จนสามารถพิชิตพวකัสไซต์ลงได้ ในที่สุด
ก็มีอำนาจเหนืออินเดนในลุ่มแม่น้ำไทรีส-ยูเฟรติส สถาปนา
ขักรรดิอสซีเรียนลำревิเมื่อประมาณ ๑,๓๐๐ ปีก่อนคริสต์

۱۱۹

จักรวรรดิอสซีเรียเป็นจักรวรรดิที่เข้มแข็ง และมีอำนาจอยู่เป็นเวลานาน เพราะมีกองทัพที่แข็งแกร่ง มีระบบที่ดูแลและใช้อาวุธทำด้วยเหล็ก การปกครองเมืองขึ้นในจักรวรรดินี้ลักษณะกดดันโดยเก็บภาษีอากรอย่างหนัก และใช้นโยบายโดยบังคับประชานจากเมืองหนึ่งไปยังอีกเมืองหนึ่งครัวลำماก เพื่อทำลายความผูกพันที่คนเหล่านั้นมีต่อมาตุภูมิของตน

จักรวรรดิอสซีเรียholm
อำนาจเมื่อพ่ายแพ้แก่ชาวคาอ
เดียนซึ่งเป็นชนเผ่าเชมิคิค
สาขาหนึ่งในปี ๖๑๒ ก่อน
คริสต์กาล

ชาวคุลเดียน

เมื่อพิชิตจักรวรดิอีสต์
ซึ่งเรียกแล้ว ชาวคาลเดียนได้
สถาปนานครบานิโลในขึ้นเป็น
เมืองหลวงอีกครั้งหนึ่ง จักร
วรดิของชาวคาลเดียนเริ่ง
มีชื่อว่าบานิโลเนียใหม่ จักร
วรดินนี้รุ่งเรืองอยู่ ๗๕ ปีใน
๕๓๙ ก่อนคริสตกาล

พระเจ้าไชรัสแห่ง

เปอร์เซียก็ยกทัพมากรุงราชธานี และยึดนครนาบีโนนได้อ่อง
ง่ายดาย ทำให้เดินแคนเมโสโปเตเมียถูกผนวกเข้าเป็นส่วน
หนึ่งของจักรวรรดิเปอร์เซีย

ถือเป็นจุดสิ้นสุดของอารยธรรมเมโสโปเตเมีย

เศรษฐกิจ สังคม การเมือง

เนื่องจากดินแดนเมโสโปเตเมียมีคนหลายกลุ่มเข้ามาอาศัย
ครองและตั้งถิ่นฐาน เกิดเป็นนครรัฐหรือจักรวรรดิขนาดต่างๆ
กัน บ้างก็ตั้งอยู่ได้ไม่นาน บ้างก็มีอายุยืนยาวหลายร้อยปี ช่วง
ระยะเวลาที่เกิดและดำเนินอยู่ก็แตกต่างกัน ดังนั้นสภาพเศรษฐกิจ
สังคม การเมืองของอารยธรรมเมโสโปเตเมียจึงมีหลาย
ลักษณะ

ในที่นี้จะแบ่งสภាពศรษกิจ สังคม การเมืองของเมืองไปเดเมียย่องกว้าง ๆ ออกเป็น ๒ แบบ เพื่อให้เข้าใจได้ง่าย คือแบบนครรัฐ กับแบบจักรวรรดิ ทั้งนี้โดยจะยกนครรัฐในดินแดนซูเมอร์ของชาวสุเมเรียน และจักรวรรดิบานาโนเนียของชาอมอเรียตมาเป็นตัวอย่าง

สมัยนครรัฐ

ชาวสุเมเรียนซึ่งคงคืนฐานในดินแดนซึ่งมีเป็นคนกลุ่มแรก ๆ ที่รู้จักทำการเพาะปลูก แม้ว่าพื้นดินในบริเวณที่กลุ่มจะมีสภาพเป็นโคลนดมและบริเวณตัดออกไปจะแห้งแล้งและเป็นเขตกันดารฝน แต่ชาวสุเมเรียนสามารถแก้ไขสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ โดยพัฒนาระบบชลประทานขึ้นได้สำเร็จ สามารถระบายน้ำออกจากบริเวณที่กลุ่มซึ่งมีน้ำมากเกินไป และส่งน้ำเข้าสู่บริเวณที่แห้งแล้ง นับเป็นการสร้างระบบชลประทานที่ประกอบด้วยเขื่อนกันน้ำ ประตูน้ำ อ่างเก็บน้ำ และคลองระบายน้ำขึ้นเป็นครั้งแรกในโลก ทำให้ผลิตพืชพันธุ์อัญญาหารได้มาก ชุมชนยุคที่นี้ใหม่จึงค่อย ๆ พัฒนาขึ้นเป็นชุมชนวัดในยุคโลหะ และในเวลาต่อมา ก็ถูกยกเป็นนครรัฐ

เมื่อชุมชนของชาวสุเมเรียนยังเป็นชุมชนวัดอยู่นั้น วัดเป็นศูนย์กลางทั้งทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม

ในการเศรษฐกิจ วัดเป็นศูนย์กลางในการควบคุมที่ดิน ระบบชลประทานและแรงงาน โดยถือว่าที่ดินทั้งหมดเป็นของเทพเจ้า และมนุษย์เกิดมาเพื่อจัดหาอาหาร และที่พำนักแก่เทพเจ้า พระเป็นผู้ควบคุมดูแลการใช้ที่ดินและแรงงานในนามของเทพเจ้า ดังนั้นพระจึงเป็นผู้ควบคุมการใช้ที่ดินในการเพาะปลูก ควบคุมแรงงานในการสร้างและซ่อมแซมระบบชลประทาน เมื่อมีผลผลิตเกิดขึ้นพระก็จะจัดการแบ่งปันผลผลิต ผลผลิตส่วนเกินจะเก็บไว้ในยุ่งลงของวัด

ในการเมือง หัวหน้าพระเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในชุมชนวัด ซึ่งมีลักษณะเป็นกษัตริย์-นักบวช (Priest-king) นอกจากจะเป็นผู้นำในการควบคุมดูแลที่ดิน แรงงาน และระบบชลประทานแล้ว พระยังเป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรมบูชาเทพเจ้าซึ่งเป็นที่พึ่งทางใจของชาวเมือง ทำให้คนในชุมชนวัดสามารถเชื่อมกับความไม่แน่นอนและความไม่มั่นคงของชีวิต ในภาวะที่ยังขาดความเข้าใจในธรรมชาติได้ดีขึ้น

ต่อมาชุมชนวัดขยายตัวเป็นนครรัฐโดยมีเมืองเป็นศูนย์กลาง ในระบบมีการพัฒนาเทคโนโลยีในการผลิต ที่

สำคัญได้แก่ การประดิษฐ์คันไถและใช้วัวไถนา ทำให้สามารถขยายพื้นที่เพาะปลูกให้กว้างขึ้นกว่าเดิม

นอกจากนี้ชาวสุเมเรียนยังรู้จักประดิษฐ์เครื่องหยอดเม็ดพืช โดยหยอดเม็ดพืชผ่านกรวยเล็ก ๆ ลงไปในดินที่ได้เตรียมไว้ แล้วคุณที่หยอดดกที่เดินย่างกลบไปเรื่อย ๆ ทำให้การเพาะปลูกดำเนินไปอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพขึ้น

พืชสำคัญที่ปลูกมากในระยะนี้ได้แก่ข้าวบาร์เลย์ ข้าวสาลี และอินทรีย์

เนื่องจากการเพาะปลูกมีประสิทธิภาพมากจนมีผลผลิตเพิ่มขึ้นแล้ว แรงงานคนจำนวนหนึ่งก็มีโอกาสพัฒนาการอุดสาหกรรมและหัตถกรรมให้เจริญขึ้น

อุดสาหกรรมที่สำคัญของชาวสุเมเรียนได้แก่ อุตสาหกรรมเนยและผ้าขนสัตว์ ส่วนหัตถกรรมได้แก่ งานปั้นหม้อ งานช่างเหล็กและช่างโลหะอื่น ๆ

กษัตริย์-นักบวช Gudea ศิลปะสุเมเรียน

สิ่งต่าง ๆ ที่ผลิตขึ้นมาได้นี้ส่วนหนึ่งนำไปแลกเปลี่ยนกับสินค้าจากต่างแดนเพื่อให้ได้มาซึ่งวัสดุในการก่อสร้างและทำเครื่องсаสตราธุ์ เช่น หิน ไม้ ทองแดง เงิน ตะกั่ว ดีบุก เป็นต้น เพราะดินแดนเมโสโปเตเมียขาดแคลนสิ่งเหล่านี้

ในด้านการเมือง ผู้นำสูงสุดของนครรัฐคือกษัตริย์ซึ่งเป็นนักบวช เรียกว่า “ลูกาล” การที่ประมุขผู้มีอำนาจสูงสุดเปลี่ยนจากพระหรือกษัตริย์-นักบวช มาเป็นกษัตริย์-นักบวช (King-Warrior) เกิดขึ้นเมื่อประมาณ ๓,๐๐๐ ปีก่อนคริสต์

ศักราช ซึ่งตรงกับระบบที่มีสังคมระหว่างครรภูมิกา สันนิษฐานว่าสังคมระหว่างครรภูมิของเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้นักกรก้าวขึ้นมา มีอำนาจสูงสุดแทนพระ แต่เนื่องจากพิธีกรรมบูชาเทพเจ้า หรืออำนาจเหนือธรรมชาติอื่น ๆ ที่ตนนับถือหรือกลัวเกรง และเพื่อกษัตริย์ตลอดจนนักกรอื่น ๆ ในการดำเนินการรุกรานจากภายนอกและปราบปรามผู้ลี้ภัยในครรภูมิของชาวสุเมเรียน

จากสภาพเศรษฐกิจและการเมืองดังกล่าวมาข้างต้น ทำให้ประมาณได้ว่าสังคมของชาวสุเมเรียนในระยะที่เป็นชุมชนวัดและนครรัฐมีลักษณะเป็นสังคมเดียว กล่าวคือ เป็นสังคมที่ประกอบด้วยคนสองชนชั้นที่มีความสัมพันธ์กันโดยตรง ความแตกต่างระหว่างชนชั้นแม้จะมีอยู่ แต่ไม่มากเท่ากับในสังคมใหญ่ ความสัมพันธ์ทางสังคมไม่สับซ้อน

ชนชั้นสูง ได้แก่พระและนักกร โดยในยุคชุมชนวัดพระมีสถานภาพทางสังคมสูงสุด ส่วนในยุคนครรัฐพวณ์กรนมีสถานภาพสูงขึ้นโดยยกตัวเป็นผู้มีสถานภาพสูงสุด ส่วนชนชั้นสามัญหรือสามัญชนประกอบด้วยชาวนา ช่างฝีมือ และทาส

ในยุคนครรัฐช่างฝีมือเพิ่มจำนวนขึ้น แต่สถานภาพของช่างฝีมือยังไม่สูงขึ้น เพราะการค้ายังมีน้อย ผลประโยชน์จากการค้ากับต่างแดนเป็นของชนชั้นสูง ช่วยให้ชนชั้นสูงได้มามีชีวิตดุลสิ่งของที่จำเป็นต่อการก่อสร้างและทำเครื่องใช้ต่าง ๆ ในวัดและราชสำนัก สามัญชนโดยทั่วไปทำการผลิตแบบพอยบังชีพ และเสียภาษีในรูปของผลิตผลและแรงงานเกณฑ์ สามัญชน

อิรัก

อิรัก เป็นประเทศที่มีอารยธรรมโบราณ เป็นแหล่งกำเนิดและศูนย์กลางความเจริญด้านวิทยาศาสตร์และศิลปวิทยาการมาแต่อดีตกาล

ร่องรอยอารยธรรมเหล่านี้ในปัจจุบันอยู่ในประเทศอิรัก ซึ่งมีโบราณสถานทั่วประเทศมากกว่าหมื่นแห่งกระจายไปทั่วทั้งแผ่นดิน แม้แต่อารยธรรมบุคคลต้น ๆ ของมนุษยชาติที่เรียกว่าบุคคลในภาษา ซึ่งมีอายุประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ ปี ที่กำเนิดขึ้นในอิรัก

รากฐานของทางด้านวัฒนธรรม ประเพณี ของชาติ อาจหรือที่ยืนหยัดมั่นคงต่อเนื่องกันมา ได้พัฒนาความเจริญ ของมนุษย์ ทั้งทางด้านวิทยาศาสตร์ และศิลปวิทยา และความเจริญทั้งหมดนี้ได้แพร่กระจายไปสู่ส่วนต่างๆ ของโลก

เมื่อประมาณ ๕,๐๐๐ ปีที่ผ่านมา ซึ่งเราเรียกว่า บุคคลนัก มนุษย์เริ่มรู้จักเกตเหินเพื่อนำมาเป็นเครื่องมือถ่างสัตว์และทำการเกษตร เป็นบุคคลที่มนุษย์เริ่มสร้างหมู่บ้าน ทำการลักกรรม เสียงสัตว์ การทอผ้า การปั้นเครื่องดินเผา

เหล่านี้ต้องพึ่งพาความรู้ด้านการผลิตประทานของพากเพีย และพึ่งพาพระในด้านการทำพิธีกรรมบูชาเทพเจ้า หรืออำนาจเหนือธรรมชาติอื่น ๆ ที่ตนนับถือหรือกลัวเกรง และเพื่อกษัตริย์ตลอดจนนักกรอื่น ๆ ในการดำเนินการรุกรานจากภายนอกและปราบปรามผู้ลี้ภัยในครรภูมิของสังคม

สมัยจักรวรรดิ

การสถาปนาจักรวรรดิบาบิโลเนียทำให้นครรัฐอิสระหลายนครรัฐเข้ามาอยู่ในอำนาจการปกครองเดียว คือจักรวรรดิแห่งนครบานีโอลอนเป็นศูนย์กลางของจักรวรรดิ

การเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางการเมืองเช่นนี้ทำให้การค้าระหว่างเมืองต่าง ๆ ในดินแดนเมโสโปเตเมียเป็นไปโดยสะดวกขึ้น การค้าจึงขยายตัวขึ้นเป็นอันมาก ทั้งการค้าภายในและการค้ากับต่างแดน แม้ว่าการเกษตรกรรมจะยังคงมีความสำคัญในฐานะที่เป็นพื้นฐานทางเศรษฐกิจอยู่ก็ตาม

การค้ากับต่างแดนมีความจำเป็นมากต่อจักรวรรดิบาบิโลเนีย กษัตริย์ทรงสนับสนุนการค้าดังกล่าว ทั้งนี้เพราะถ้าปราศจากวัสดุดินบางอย่าง เช่น โลหะ หิน และไม้ชุงแล้ว การร่างไว้ซึ่งกองทัพและการสร้างวัดวาอารามถาวรจะเป็นเจ้าบ่อมเป็นไปไม่ได้ ประมวลกฎหมายของพระเจ้าชัมมูราบีเป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของชนชั้นพ่อค้า กฎหมายให้ความคุ้มครองในเรื่องการค้า และควบคุมชนชั้นพ่อค้าในเวลา

เมื่อประมาณ ๔,๐๐๐ ปีก่อนคริสต์กาล การประทิสฐ์ตัวอักษรเริ่มเกิดขึ้นเพื่อการค้าขาย ได้ค้นพบเครื่องมือการเกษตร การทำလ้อเกวียน การทำเชือกน้ำ กระถางต้นไม้ การคำนวณทางคณิตศาสตร์ เรขาคณิต การปักกรองโกดัง การประนญาณภูมายครั้งแรกว่า “ภูมายัมมูราบี” บริจาการทางด้านเคมี การทำยาภัชารา ศิลปะทางด้านปั้นและภาพ ตลอดจนวิชาการทางด้านวรรณกรรมโคลง กอดอนวรรณคดี และวิชาการศาสนา ความเจริญด้านต่างๆ ของมนุษย์ด้านเริ่มต้นขึ้นที่ศูนย์กลางอารยธรรม ในดินแดนที่เราเรียกว่า “เมโสโปเตเมีย” หรือประเทศอิรัก

ในปัจจุบันอิรักมีพื้นที่ ๒๓๙,๔๔๖ ตารางกิโลเมตร มีการปักกรองแบบสาธารณรัฐ มีประชากรชิบีร์เป็นประมาณ ๘๘๗ ล้านคน เป็น ๑๙ จังหวัด

ทางเหนือติดกับตุรกี ทางตะวันตกติดกับซีเรียและ约ร์แดน ทางใต้ติดกับซาอุอาระเบีย คุเวต และอยู่อาหรับ ทางตะวันออกติดกับอิหร่าน

อิรักโดยทางภูมิศาสตร์ในปัจจุบันเป็นเหมือนสะพานเชื่อมสามทวีป คือ เอเชีย แอฟริกา และยุโรป และอยู่ระหว่าง

เดียวกัน

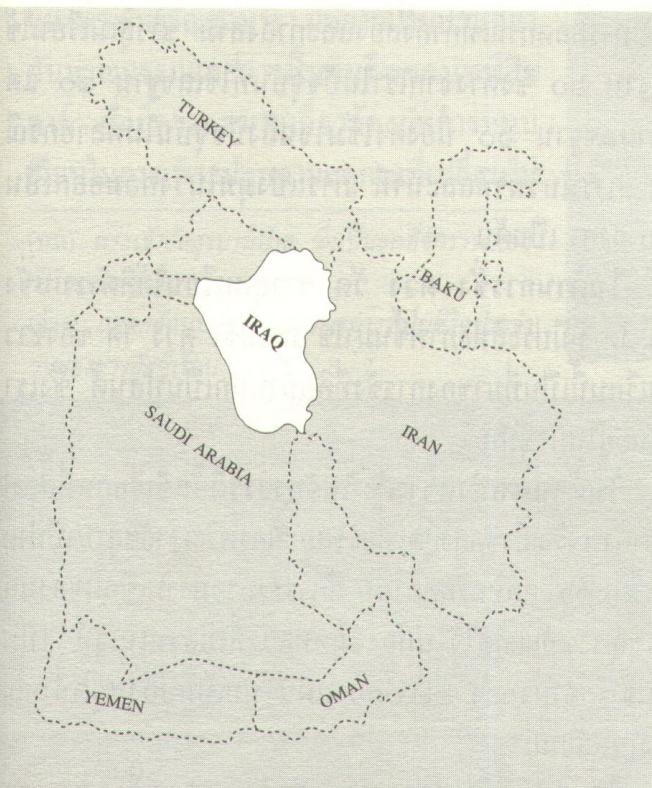
จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่เหลืออยู่แสดงให้เห็นว่า พวกพ่อค้าที่ทำการค้าอย่างเป็นล้ำ เป็นสันมือญ่น้อย แต่การขยายตัวของการค้าก็ได้ส่งผลให้ลักษณะพื้นฐานของสังคมเมโสโปเตเมียเปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ ช่างฝีมือจะผลิตเพื่อขายทั้งภายในและต่างแดนมากขึ้น สินค้าบางประเภทต้องใช้วัสดุที่ส่งมาจากต่างแดนในการผลิต ซึ่งมีส่วนทำให้การค้ากับต่างแดนขยายตัวขึ้น การค้าภายในก็คึกคักขึ้น มีฟ้อค้าคนกลางรับสินค้าจากช่างฝีมือมาจำหน่าย ผู้บริโภครายใหญ่คือวัดและราชสำนัก รองลงมาได้แก่ พวกราชการ และทหารซึ่งเป็นพวกที่ไม่ได้ทำการผลิตด้วยตนเอง

การขยายตัวของข้าราชการและทหารในจักรวรรดินามิโลเนียทำให้ผู้บริโภคโดยมิได้ทำการผลิตทางเศรษฐกิจมีจำนวนเพิ่มขึ้น นับเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การผลิตเครื่องอุปโภคและบริโภคเพื่อจำหน่ายแก่คนเหล่านี้ขยายตัวขึ้น

การขยายตัวของการค้า ทำให้จุดมุ่งหมายของคนในสังคมเมโสโปเตเมียเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเมื่อครั้งที่เป็นชุมชนวัดและนครรัฐ จุดมุ่งหมายของชีวิตคือการทำความพอใจ แก่เทพเจ้า การผลิตอาหารก็ผลิตเพื่อเทพเจ้า เพราะเชื่อว่า เทพเจ้าจะพอพระทัยถ้ามนุษย์ถวายอาหารเป็นเครื่องบูชา

ในจักรวรรดินามิโลเนียมีศาสนายังมีความสำคัญอยู่

แผนที่ประเทศอิรัก

แต่ความสุขทางโลกมีความสำคัญสูงขึ้น การผลิตทางเศรษฐกิจ เป็นไปเพื่อตอบสนองความต้องการของคนทั่ว ๆ ไป ผู้ประกอบการคือช่างฝีมือและพ่อค้าสามารถตัดสินใจเกี่ยวกับการผลิตและการค้าได้ด้วยตนเอง เป็นต้นว่าการตัดสินใจเกี่ยวกับประเภทและปริมาณของสินค้าที่จะผลิต หรือการกำหนดราคาสินค้า ประเมินใช้ผู้กำหนดนโยบาย แผนงาน หรือควบคุมงานด้านเศรษฐกิจอีกต่อไป

ในด้านการเมืองการปกครอง พระราชนิจนาจของจักรวรรดินามิโลเนียในจักรวรรดินามิโลเนียนมีอยู่สูง โดยเฉพาะในเขตเมืองหลวงและเมืองใกล้เคียง ประมาณกูหมายของพระเจ้าอัมมูรับีสะห้อนให้เห็นการที่จักรวรรดิทรงใช้พระราชนิจนาจในการสร้างความเป็นระเบียบและความยุติธรรมทั่วจักรวรรดิ โดยกำหนดบทลงโทษผู้ที่ละเมิดระเบียบกฎหมายท่องสังคมไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ครอบคลุมทั้งความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและสังคมของคนในสังคมอย่างกว้างขวาง กูหมายนี้ ประมาณขึ้นจากการศึกษาและเรียนรู้สืบทอดมา แต่เดิม กับธรรมเนียมปฏิบัติของชนเผ่าเชมิคิค ประกอบด้วย ข้อบัญญัติทางกฎหมายจำนวน ๒๕๒ มาตรา ได้แก่

กฎหมายลักษณะครอบครัว ว่าด้วยการสมรส การหย่าร้าง และการคุ้มครองผู้เยาว์

กฎหมายลักษณะเศรษฐกิจ ว่าด้วยการค้า การกสิกรรม

มหาสมุทรขึ้นเดียวและทะเลเมดิเตอร์เรเนียน จึงเป็นเส้นทางเดื่อนบุปผะและเดินทางเดินทางเดี่ยว

พื้นที่ของประเทศไทยเป็นสามภูมิภาค ทางเหนือ และตะวันออกเฉียงเหนือเป็นภูเขานี้ทิมบากคุณ ประมาณร้อยละ ๒๐ ของประเทศไทย ตอนกลางประเทศไทยเป็นที่ราบสูง ประกอบด้วยทิบูนบุนร้อยละ ๖๐ ของประเทศไทย ทางตอนใต้เป็นที่ราบลุ่ม ประกอบด้วยทิ่มทะเลสาบ หนอง บึง

มีแม่น้ำที่สำคัญสองสาย คือ แม่น้ำญี่เฟรติสและไทรรัส ไหลมาจากตอนเหนือมาสู่ทางใต้ ตลอดเส้นทางของแม่น้ำทั้งสองทำให้เกิดการเพาะปลูก การเกษตร และเป็นแหล่งทรัพยากรน้ำสำคัญของประเทศไทย แม่น้ำทั้งสองไหลมาบรรจบกันที่ “เขืออุลอาหารัน” แล้วไหลลงสู่อ่าวอาหรับ

ประชากรชาวอิรักในปัจจุบันมี ๒๓ ล้านคน ประกอบด้วยชนส่วนใหญ่เป็นเชื้อสายอาหรับ และมีชนส่วนน้อยอีกหลายเผ่าพันธุ์

ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม ภาษาอาหรับคือภาษาอาหรับ เงินสกุลของอิรักคือ “ดีนาร์” อัตราแลกเปลี่ยนในปัจจุบัน ๑ บาท = ๕๐ ดีนาร์

แท่งศิลปะที่รักประมวลกฎหมายของพระเจ้าสมมุราบี
จากศิลป์อักษรคัมภินิฟอร์ม

การครอบครองที่ดิน การก่อสร้าง การประกอบอาชีพรักษา พยาบาล

กฎหมายลักษณะพิสูจน์ ว่าด้วยการพิสูจน์หาตัวผู้กระ
ทำความผิดในการตัดสินคดีความ ฯลฯ

จะเห็นได้ว่าอำนาจราชมีได้เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับชีวิตของ
ประชาชนเฉพาะในการเก็บภาษีและเกณฑ์แรงงานเท่านั้น แต่
ได้เข้าไปจัดการกับชีวิตของชนทุกชั้นในจักรวรรดิ แม้แต่เรื่อง
ภาษีในครอบครัว ตลอดจนให้ความคุ้มครองในเรื่องต่างๆ อย่าง
กว้างขวาง แม้แต่เรื่องการรับการรักษาพยาบาลในยามเจ็บไข้

ด้านการลงโทษนั้น ประมวลกฎหมายของพระเจ้าสม
มุราบีกำหนดลงโทษในลักษณะ “ตาต่อตา ฟันต่อฟัน”
อย่างไรก็ตามคนชั้นสูงซึ่งมีฐานะดีสามารถเสียเงินค่าปรับแทน
การถูกลงโทษทางกายได้ เช่น มาตรา ๑๙๕ กำหนดว่า “ถ้า
บุคคลใดทำลายดวงตาของคนชั้นต่ำ บุคคลนั้นจะต้องจ่ายค่า
เสียหายเป็นหนี้อยู่เงิน ๑ ไมนา” นอกจากนี้คนต่างชั้นกัน
ยังเสียเงินค่าปรับใหม่หรือสินไหมทดแทนไม่เท่ากันด้วย

ประมวลกฎหมายของพระเจ้าสมมุราบี แสดงให้เห็นถึง
โครงสร้างทางสังคมซึ่งประกอบด้วยคน ๓ ชั้นชั้น “ชนชั้นสูง”
ได้แก่ ข้าราชการและทหาร “ชนชั้นกลาง” ได้แก่ ช่างฝีมือและ
พ่อค้า “ชนชั้นต่ำ” ได้แก่ ชาวนา ท้าศิตดิที่ดินและทำสache ศึก
นับเป็นโครงสร้างสังคมแบบสังคมใหญ่ คนในสังคมมีความ
สัมพันธ์กันอย่างกว้างขวางและซับซ้อนกัน

กลุ่มคนที่เกิดขึ้นใหม่และมีสถานภาพอยู่กึ่งกลางระหว่าง
ชนชั้นสูงและชนชั้นต่ำในสังคมแบบนี้คือ “ชนชั้นกลาง” ทั้งนี้
เพาะการขยายตัวของการค้าทำให้ช่างฝีมือและพ่อค้ามีฐานะ
ทางเศรษฐกิจและสถานภาพทางสังคมสูงขึ้น พ่อค้าบางคน
มั่งคั่งมาก เพราะทำการค้ากับแคนไกล โดยค้าขายในนามของ
จักรวรรดิและทำการค้าส่วนตัวไปพร้อมกัน

ต้นกำเนิดอารยธรรมโลก ความรู้และเทคโนโลยี

คนในดินแดนเมโสโปเตเมียแต่ละยุคสมัย ได้สร้างสรรค์
อารยธรรมไว้เป็นมรดกแก่โลกอย่างมหาศาล จนกล่าวได้ว่า
อารยธรรมเมโสโปเตเมียเป็นต้นกำเนิดหรือเป็นราชธาน
ของอารยธรรมโลก ควบคู่กับอารยธรรมอียิปต์ นอกจาก
อารยธรรมทางปัญญาความคิดและศิลปะแล้ว ชาวเมโสโปเต
เมียกลุ่มต่างๆ ยังได้ทิ้งมรดกที่สำคัญไว้ให้แก่คนรุ่นหลัง ดังนี้

ในด้านคณิตศาสตร์ ชาวสุเมเรียนเป็นคนกลุ่มแรกที่
สร้างสรรค์ความเจริญทางคณิตศาสตร์ ถึงขั้นที่รู้จักรากคูณ การ
หาร การทดลองที่กำลังสองและกำลังสาม ชาวสุเมเรียนใช้
เลขฐาน ๖๐ ซึ่งต่างจากเราในปัจจุบันที่ใช้เลขฐาน ๑๐ แต่
ระบบเลขฐาน ๖๐ นี้ยังคงใช้มาจนถึงปัจจุบันในหลายกรณี
เช่น การนับวินาทีและนาที การแบ่งมุมในวงกลมออกเป็น
๓๖๐ องศา เป็นต้น

ในด้านการชั่ง ดวง วัด ชาวสุเมเรียนได้คิดระบบชั่ง
ดวง วัด ที่มีประสิทธิภาพขึ้นมาใช้ ระบบชั่ง ดวง วัด ของชาว
สุเมเรียนนี้เป็นที่มาของการชั่งที่คิดนำหน้าเป็นปอนด์ ซึ่งเรา
ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน

ในด้านแหล่งความรู้ ในจักรวรรดิอัศชีเรียยุคที่ศิลป
วิทยาการเจริญถึงจุดสูงสุด คือรัฐมายของพระเจ้าอัสรูบานิปัล
(๖๔๘-๖๒๖ ก่อนคริสตกาล) มีการรวบรวมงานเขียนของนัก
ประชัญญาชั้นพิเศษไว้ในห้องสมุดหลวงที่เมืองนิเนเวห์ เป็น
แผ่นจารึกจำนวนถึง ๒๒,๐๐๐ แผ่น นับเป็นห้องสมุดที่ใหญ่
ที่สุดในสมัยนั้น

ในด้านปฏิทินและดาราศาสตร์ ชาวคาลเดียนสามารถ

คำนวนช่วงเวลาหนึ่งปีได้อย่างถูกต้องโดยอาศัยความรู้ทางดาราศาสตร์ นอกจากนี้ยังได้แบ่งสัปดาห์ออกเป็นวัน แบ่งวันออกเป็น ๑๒ คาน คานละ ๑๒๐ นาที เป็นรากฐานของการแบ่งวัน เดือน ปี ที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน และชาวคาลเดียนยังสามารถคำนวณการเกิดสุริยุปราคาได้ด้วย

อนึ่งในรัชสมัยพระเจ้าเนบุคัดเนสชาร์ แห่งจักรวรรดินับิโลเนียใหม่ ชาวคาลเดียนยังได้สร้างอุทยานขนาดใหญ่ เหนือพระราชวัง เรียกว่าสวนลอยแห่งนับิโลน สวนลอยนี้จะเขียวชอุ่มอยู่ตลอดปีด้วยระบบคลประทานที่ดีเยี่ยม ถือกันว่าเป็นหนึ่งในเจ็ดของสิ่งมหัศจรรย์ที่เกิดขึ้นในโลกยุคโบราณ

ความคิดทางศาสนา

ความคิดที่มีความสำคัญสูงสุดต่อการดำรงชีวิตของชาวเมโสโปเตเมีย และต่อการสร้างสรรค์อารยธรรมแทนทุกด้านของชาวเมโสโปเตเมีย ก็คือความคิดทางศาสนา

ศาสนาของเมโสโปเตเมีย พัฒนาขึ้นจากความเชื่ออันมีมาตั้งแต่ครั้งเป็นชุมชนกสิกรรม มีธรรมเนียมการนับถือบุชาพระเป็นเจ้าที่เกี่ยวข้องกับความเจริญของงานและความอุดมสมบูรณ์ของพืชพันธุ์ธัญญาหาร เช่น การเช่นสรวงบุชาเทพอิแรกนา ดูมูชิ (Inanna-Dumuzi) หรือเรียกันในอีกด้วย อิชтар-แทมนุช (Ishtar-Tammuz) อิแรกนาหรืออิชтарเป็นเทพแห่งความรัก เทพแห่งความอุดมสมบูรณ์หรือแม่พระธรรม ส่วนดูมูชิ หรือแทมนุช เป็นเทพแห่งพืชพันธุ์ธัญญาหาร มีนิยายปรัมปราเกี่ยวกับมรณกรรมและการฟื้นคืนชีพของเทพอิชтар ซึ่งมีความหมายเกี่ยวข้องกับการหมุนเวียนในการเพาะปลูกตามฤดูกาลที่เปลี่ยนไป

(บน) พระเจ้าอสสูรนานิปาล ซึ่งเป็นยุคที่จักรวรรดิอสซีเรียเขียวยุ่งสุด

(ล่าง) ภาพลักษณะค่าแสดงถึงการทำงานในชีวิตประจำวันของชาวอสซีเรียน

อันได้แก่ความแห้งแล้ง และความอุดมสมบูรณ์ที่หมุนเวียนเปลี่ยนไปปีแล้วปีเล่า

ในแต่ละนครรัฐจะมีเทพประจำนครรัฐ ซึ่งเชื่อว่าจะปกปักษรักษาและประทานความอุดมสมบูรณ์ให้แก่ชาวนครรัฐ ถ้าได้เช่นสรวงบุชาให้ถูกต้อง

ในหมู่เทพเจ้าของเมโสโปเตเมีย เทพสำคัญเป็นอันดับแรกมีอยู่ ๓ องค์ คือ อะนุ (Anu) เทพแห่งห้องฟ้า เอโนลิล (Enlil) เทพแห่งอากาศหรือลม และเอนกิ (Enki) เทพแห่งพื้นดินและน้ำ ที่สำคัญรองลงมาคือ อะดัด (Adad) เทพแห่งพายุ และมาร์ดุก (Marduk) เทพแห่งพายุประจำบานิโลน

เอโนลิลเป็นเทพประจำเมืองนิปเปอร์ และถือว่าเป็นใหญ่กว่าเทพทั้งปวงในระยะ ๒,๕๐๐ ปีก่อนคริสต์ศักราช

นอกจากการนับถือเท่นสรวงบุชาพระเป็นเจ้าแล้ว การนับถือโศคลงและปราภ្យการณ์ตามธรรมชาติก็ยังมีอยู่ทั่วไป つまりด้วยโศคลงที่คันพนมมืออยู่มากมาย นอกจากนั้นก็ยังเชื่อในเรื่องการทำนายโศคลงตามคาดด้วยโทรศัตตร์ และด้วยวิธีอื่น ๆ เช่น การดูเครื่องในของสัตว์ที่ใช้ในพิธีสังเวย ดูควันจากเครื่องหอมที่ถ่ายพระเป็นเจ้า เป็นต้น

ชาวเมืองแบกแಡด ในพิพิธภัณฑ์เมืองแบกแಡด

พิพิธภัณฑ์เมืองแบกแಡด ตั้งอยู่ในตึกรูปทรงโบราณ อยู่ทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำไทรารีส แสดงชีวิตความเป็นอยู่และการล่าสัตว์ต่างๆ ของชาวเมืองแบกแಡดในสมัยโบราณ ได้มีการต่อเติมและแสดงวัตถุโบราณอันล้ำค่าเพิ่มขึ้น เช่น ห้องโถงแสดงภาพวาด, ห้องแสดงของขวัญต่างๆ, ห้องแสดงหนังสือ และห้องแสดงร้านขายยาและโบราณ

มีห้องแสดงที่เป็นห้องขนาดใหญ่ แสดงประวัติเมืองแบกแಡดที่ให้เห็นเมืองที่มีชัยชนะอยู่บนยอดเนินเมื่อสมัยโบราณ

สถาปัตยกรรมเมืองแบกแಡดโบราณได้จำลองให้เห็นอย่างชัดเจน อย่างเช่นการใช้อิฐเผาโบราณในสิ่งก่อสร้างที่เป็นหน้าต่างที่ยื่นออกมาจากกำแพง ของประตูบานแต่งหน้าต่าง ประตูโค้งที่สวยงาม

สำหรับส่วนการศึกษาที่ต้องใช้ฝีมือ ต้องใช้ช่างอิฐ ช่างปูน และช่างแกะสลักที่มีฝีมือ ได้มีการนำเอาของโบราณจากบ้านเก่าที่ถูก הרื้อทิ้งในเมืองแบกแಡดมาประดับตกแต่งในห้องนี้ อย่างเช่นประตูเก่าที่สวยงามของกิ๊ฟ มีชื่อ นายมูลดา อาบุก อัล-คาดิ เป็นประตูสร้างตั้งแต่ปี ๑๙๒๐

หุ่นที่ทำจากเรซิ่นซัมสันเงือก้าโบราณ จะเห็นภาชนะในสมัยโบราณในอิริยาบถและอาชีพต่างๆ เช่น เห็นผู้หญิงจับจ่ายซื้อของในตลาด, ร้านตัดผม, ช่างปืนดินเผา, คนขายข้าวหวาน, หมอดู, คนหานน้ำ และคนจุดตะเกียง

ที่นี่แสดงใจอีกอย่างหนึ่งคือ ที่อบน้ำสาหารของผู้หญิงที่เป็นสิ่งสำคัญของเมืองแบกแಡด ที่แห่งนี้มีใช้สำหรับการชำระล้างทำความสะอาดอย่างเดียว แต่ยังเป็นสถานที่รื่นเริง และการซูบซิบในการหัวเราะพากผู้หญิง

โรงเรียนแบบโบราณที่เรียกว่า อัล-คุตุบาน ได้แสดงให้เห็นถึงครุศาสตร์ศึกษาที่เคร่งครัดในการสอนและทำโทษนักเรียนที่เกี่ยวกับความดีด้วยไม้เรียบ

มีการแสดงร้านขายของชำที่ประกอบด้วยสิ่งของต่างๆ และช่างฝีมือ เช่น ช่างเหล็ก, ช่างทอง, ช่างไม้, ช่างทอผ้า, ช่างทำรองเท้า, คนขายเครื่องเทศ และเครื่องสำอาง หุ่นจำลองของผู้คนในห้องแสดงนี้ทำด้วยเรซิ่นซัมสันโดยฝีมือช่างบ้านชาวอิริยาบถ และที่ต้องใช้เรซิ่นซัมสัน เช่น เพราเว่นท์ หกุมิของประเทศอิรักในศตวรรษที่ผ่านมา อาจละลายได้ จึงไม่เหมาะสมที่จะไว้ซึ่งบ้านหุ่นเหล่านี้

นอกจากนี้ยังมีภาพถ่ายน้ำมันประมาณ ๘๐ ภาพ ที่แสดงชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเมืองแบกแಡด นักการภาพถ่ายน้ำมันที่มีชื่อที่แสดงผลงาน อย่างเช่น ชาฟิด อัล-คุรนี, มาษุด อาเหม็ด, ฟาราชา อาบุ และชาอัด อัล嗒อี

ห้องแสดงสิ่งของต่างๆ นั้น บริจากโดยชาวเมืองแบกแಡดผู้มีความสำนักในการเป็นส่วนหนึ่งของเมือง และประวัติอันยาวนานของกรุงแบกแಡด อย่างเช่นนาฬิกาโบราณ ซึ่งบริจากโดยนายราจี อัลชาติ มีการรวบรวมในປีรากันนี้ยังคงสภาพเดิม ที่น่าชม มีการแสดงหนังสือประวัติเมืองแบกแಡดประมาณ ๕,๕๐๐ เล่ม หนังสือราชกิจจานุเบกษาที่พิมพ์ในเมืองแบกแಡด

ในความคิดของชาวเมโซโปเตเมีย ชาวอาเซอร์ มองว่ามนุษย์และเป็นอมตะ アナ淑加帕拉 พระองค์ปกแพ้ไปทุกหนทุกแห่งทั่วโลกจักรวาล ทั้งดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ลมฟ้าอากาศ ศักดิ์สิทธิ์ จนท้องไร์ท่องนา ล้วนถูกกำหนดให้เป็นไปโดยเจตนา รวมทั้งเทพเจ้าทั้งสิ้น เพราะหากหนาทึก แห่งนี้เทพเจ้าประจำอยู่ นอกจากเทพเจ้าแล้ว ชาวเมโซโปเตเมียเชื่อว่ามีสุรุหรือภูตผีอาศัยชีวิตร่วมกับมนุษย์ ซึ่งมีอำนาจบันดาลให้เกิดเหตุเภทภัยต่างๆ เช่น ก่อให้เกิดพายุ โรคภัยไข้เจ็บ หรือทำอันตรายแก่สตรีซึ่งกำลังให้กำเนิดทารก เป็นต้น

ดังนั้นชาวเมโซโปเตเมียจึงสวัสดิ์อ่อน懦 เทพเจ้าและแขวนเครื่องรางต่างๆ โดยยอมรับว่ามนุษย์เป็นไปตามอำนาจของเทพเจ้า ความสำเร็จ หรือความล้มเหลวของมนุษย์ล้วนเกิดจากการของบันดาลของเทพเจ้าทั้งสิ้น ความคิดทางศาสนา เช่นนี้มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตและการสร้างสรรค์อารยธรรมของชาวเมโซโปเตเมียอย่างลึกซึ้ง

ศาสนานี้เป็นศูนย์กลางแห่งชีวิตของชาวเมโซโปเตเมียตั้งแต่ยุคชุมชนวัด ไม่ว่าจะศักดิ์สิทธิ์ หรือทำสิ่งใดล้วนแต่มีศาสนานี้เป็นพื้นฐานทั้งสิ้น กิจกรรมทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม กฏหมาย วรรณคดี ศิลปะ ฯลฯ ล้วนเป็นไปเพื่อชุดหมายทางศาสนา เช่น สงเคราะห์ระหว่างครรภ์ ถือว่าเกิดจากความขัดแย้งระหว่างเทพเจ้า ประจำครรภ์ เหล่านี้ และชัยชนะในการสังเวย ก็ถือว่าเป็นชัยชนะของเทพเจ้า ไม่ใช่เพื่อความสำนารถของมนุษย์ แม้แต่ชีวิตของมนุษย์ก็ถือว่าเทพเจ้าให้มาเพื่อปฏิบัติภารกิจที่เทพเจ้าทรงมี พระประสงค์ การตัดสินใจใดๆ ของพระหรือภัยตระกูลก็ถือว่าได้มาจากภารกิจที่อันทั้งสิ้น วิธีที่จะทราบความประมงค์ของเทพเจ้าก็คือการนำสัตว์บูชาขึ้นแล้วผ่าดูดับของสัตว์นั้น หรือดูดูดวงดาว หรืออาศัยการทำนายฝัน ในด้านกิจกรรมทางเศรษฐกิจถือว่าพระเป็นผู้ดูแลทรัพย์สมบัติของเทพเจ้าประจำครรภ์

ดังนั้นในทางปฏิบัติวัดจึงเป็นเจ้าของที่ดินส่วนใหญ่ของนครรัฐ มีพระเป็นผู้ท้าหน้าที่เก็บค่าเช่า ดำเนินธุรกิจต่างๆ รับการบริจากดูแล

ระบบชลประทาน เก็บสะสมอาหารและทรัพย์สินมีค่าต่างๆ ฯลฯ โดยถือว่าเป็นการทำหน้าที่ดูแลรักษาทรัพย์สินของเทพเจ้า

การสร้างสรรค์ศิลปวิทยาการของชาวเมโสโปเตเมียก็มีความสัมพันธ์กับความเชื่อทางศาสนา เช่น ในด้านคณิตศาสตร์ การที่ชาวเมโสโปเตเมียค้นพบการคูณ การหาร การหาบิมาตร ลุกนาก กรณ์ การแบ่งวงกลมออกเป็น ๓๖๐ องศา การคำนวณพื้นที่ของรูปสามเหลี่ยมด้านเท่าและสี่เหลี่ยมผืนผ้า เป็นการค้นพบเพียงความรู้ที่เป็นกฎหรือทฤษฎี ไม่มีวิพิสูจน์ ทำให้สันนิษฐานกันว่าความเชื่อทางคณิตศาสตร์ของชาวเมโสโปเตเมียคงจะเกี่ยวข้องกับความเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ของจักรวาล เช่นเดียวกับการหาความรู้ทางคณิตศาสตร์ของพวกไฟรา กอรัส มากกว่าจะเป็นการหาความรู้ทางคณิตศาสตร์บริสุทธิ์

นักดาราศาสตร์แห่งนานาชาติเนย์กิมได้สังเกตด้วยตนเอง ดวงดาวเพื่อความรู้ทางดาราศาสตร์โดยตรง แต่เชื่อว่าปรากฏการณ์ในท้องฟ้านอกถึงความประஸงค์บางอย่างของเทพเจ้า จึงต้องเฝ้าดูและตีความปรากฏการณ์ในท้องฟ้าเพื่อทำนาย หรือให้คำแนะนำเกี่ยวกับการปฏิบัติหรือการตัดสินใจทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และศิลปกรรม

(บน) รูปสลักลึกลอยของชาวนาบิโลเนียน พบที่เมืองเออร์ (Ur) โดยนักโบราณคดีชาวอังกฤษ Leonard Woolley (ภาพจากหนังสือ National Geographic)

(ล่างซ้าย) ระบบอักษรคิวินฟอร์ม (Cuneiform) ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของชาวเมโสโปเตเมีย เป็นการบันทึกประวัติศาสตร์และเรื่องราว เช่น แผนที่โลกในยุคหนึ้น (ภาพจากหนังสือ National Geographic)

(ล่างขวา) ซิกกูราต (Ziggurat) แห่งนครเออร์ (Ur)

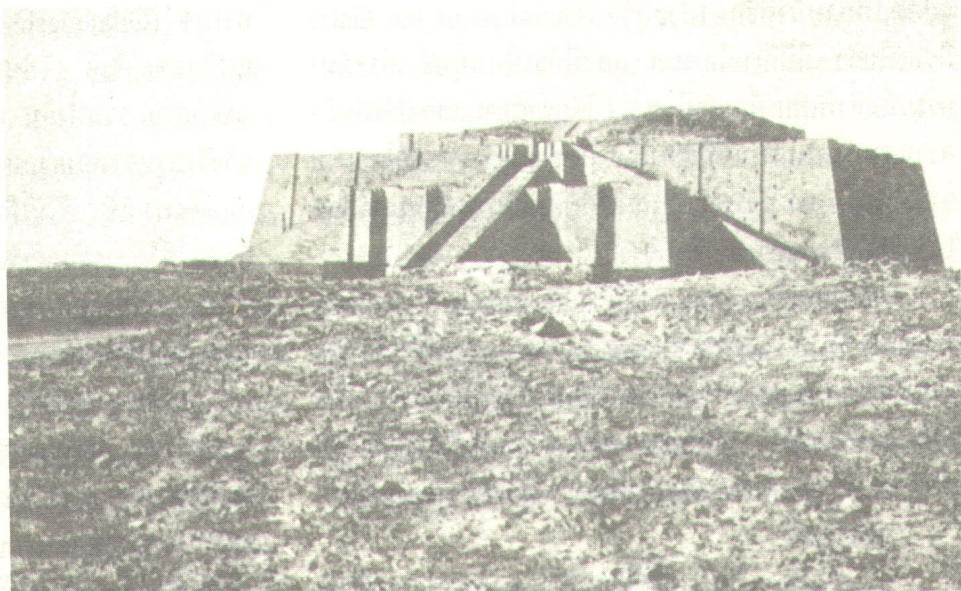
ศิลปวัฒนธรรม

ดินแดนระหว่างแม่น้ำไทรีสและยูเฟรตีสนี้เป็นดินแดนที่อุดมสมบูรณ์ เหมาะสมอย่างยิ่งแก่การก่อตั้งอาณาจักร และการก่อตั้งอาณาจักรที่ต้องพึ่งพาดินฟ้าอากาศเป็นสำคัญ ชาวสุเมเรียนจึงมีความเชื่อในเทพเจ้าอยู่มาก มีการนับถือเทพเจ้าที่เป็นธรรมชาติ หลากหลาย เช่น เทพเจ้าแห่งห้องฟ้า เทพเจ้าแห่งพื้นดิน เทพเจ้าแห่งน้ำ และเทพเจ้าแห่งดวงอาทิตย์ เป็นต้น

ชาวสุเมเรียนเชื่อว่าเทเวหรือเทพเจ้าจะพำนัชภัย บรรณาการด้วยพืชพันธุ์ชั้นญาหาร ดังนั้นสถาบันพระจึงมีบทบาทในสังคมมาก

ระบบการปกครองแบบครรภ์ของเมโสโปเตเมียนี ราชธานีจากชุมชนวัด วัดแต่ละแห่งคือวังของเทพเจ้า วัดจึงเป็นศูนย์กลางของสังคมและศูนย์กลางของการสร้างสรรค์งานทางศิลปะด้วย

ทัศนศิลป์

วัดของเมโซโปเตเมียมีรูปร่างคล้ายพิระมิดที่เป็นชั้นๆ เรียกว่าซิกกุแรต (Ziggurat) ซึ่งเป็นสถาปัตยกรรมที่สร้างด้วยอิฐ มีลักษณะหนักแน่นและใหญ่โตมาก เดิมที่ซิกกุแรตสร้างขึ้นมาอย่างโดดๆ แต่ในสมัยต่อมาเกิดการต่อเติมเป็นพระราชวัง มีกำแพงเมืองทั้งด้าน ซิกกุแรตมีสถานที่ทำพิธีทางศาสนาอยู่บนยอดสูงสุด ซิกกุแรตที่มีชื่อเสียงที่สุดก็คือซิกกุแรตแห่งนครออร์ (Ziggurat of Ur)

ซิกกุแรตเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะความเชื่อทางศาสนาและรูปแบบการปกครองของเมโซโปเตเมีย

ส่วนประดิษฐกรรมของเมโซโปเตเมียนั้น เป็นการวิจัตนาการมาจากสมัยหินใหม่โดยมีรูปทรงที่เป็นพื้นฐานทางศิลปะอย่างง่ายๆ แต่มีลักษณะพิเศษคือ แสดงถึงอารมณ์ความรู้สึกมากกว่าในสมัยหินใหม่ หรือมากกว่าประดิษฐกรรมของอียิปต์ด้วย

ในอาณาจักรตอนบนของเมโซโปเตเมีย คืออาณาจักรอัสซีเรียนนั้น มีส่วนคล้ายคลึงกับพากสูเมเรียนทั้งความเชื่อและการแสดงออก

ลักษณะพิเศษของอัสซีเรีย คือเน้นความกล้าหาญของกษัตริย์มาก ไม่ว่าจะเป็นการบูรณะหรือการล่าสัตว์ก็ตาม สถาปัตยกรรมที่สำคัญก็คือพระราชวังของชาร์กอนที่โคร์ชานด (Palace of Sargon at Khorsabad) ซึ่งสร้างขึ้นประมาณปลายศตวรรษที่ ๗ ก่อนคริสตกาล โดยสร้างให้เป็นส่วนหนึ่งของกำแพงเมืองมีชั้นเดียวแต่ตั้งอยู่บนฐานที่สูง เผ่าใจว่าจะเพื่อป้องกันน้ำท่วม ลักษณะพิเศษคือการเริ่มใช้ประตูโค้ง (Arch) ซึ่งเป็นเทคนิคการก่อสร้างที่ก้าวหน้ามาก

นอกจากนี้ยังประดับประดาไปด้วยประดิษฐกรรมทั้งแบบนูนและแบบลอยตัว ประดิษฐกรรมที่สำคัญคือ ประดิษฐกรรมรูปสัตว์ที่ทำหน้าที่รักษาประตูวัง (Guardian of the Gate) มีรูปเป็นวัว มีปีกเหมือนนก และมีหัวเป็นมนุษย์ ประดิษฐกรรมนี้มีลักษณะพิเศษ คือ วัวมี ๕ ขา โดยพยายามแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการแก้ปัญหาเกี่ยวกับตำแหน่งของผู้ดูดโดยเพิ่มขาไว้ให้มี ๕ ขา ซึ่งจะสามารถทำให้ผู้ดูเห็นภาพที่สมบูรณ์ที่สุด ไม่ว่าดูจากด้านหน้า หรือด้านข้าง

ประดิษฐกรรมแบบนูนคือที่มีชื่อเสียงขึ้นหนึ่งมีชื่อว่า สิงโตตัวเมียใกล้ตาย (Dying Lioness) เป็นภาพสิงโตตัวเมียที่ถูกล่ากำลังร้องคราญคราง ภาพนี้แสดงให้เห็นถึงสัศส่วนของร่างกายที่เป็นจริง และสามารถให้อารมณ์ความรู้สึกสมจริงอีกด้วย นั้นเป็นวิจัตนาการอีก ก้าวหนึ่งในการสร้างสรรค์ศิลปกรรมของมนุษย์

วรรณคดี

ชาวสูเมเรียนเป็นชนกลุ่มแรกที่มีระบบการเขียนหนังสือ

เชื่อว่ารูปเขียนหนังสือมากกว่า ๓,๐๐๐ ปีก่อนคริสต์ศักราช ตัวอักษรของชาวสูเมเรียนเรียกว่าตัวอักษรคิวโนฟอร์ม (Cuneiform) มาจากภาษาละตินว่า Cuneus แปลว่า ลิ่ม อักษรดังกล่าวเมื่อเขียนลงในแผ่นดินเหนียวจะมีรูปร่างเป็นเหลี่ยมๆ มองพาดๆ ดูคล้ายกับรอยตีนไก่ ตัวอักษรเหล่านี้เชื่อว่าเขียนด้วยก้านอ้อ และกดลงบนแผ่นดินเหนียวขณะที่ยังอ่อนตัวแล้วจึงนำไปตากแดดหรือเผาจนแห้ง

นับเป็นโชคดีอยู่มากสำหรับนักศึกษารุ่นหลังที่หนังสือของพวකสูเมเรียนนั้นมีความคงทนไม่ถูกทำลายไปตามกาลเวลา แผ่นดินเผาที่บรรจุข้อความที่เขียนด้วยตัวหนังสือดังกล่าววนี้คันพับนับเป็นหนึ่งแผ่น

ระบบการเขียนด้วยตัวอักษรคิวโนฟอร์มแพร่หลายทั่วบริเวณพระจันทร์เสี้ยวอันอุดมสมบูรณ์ และบริเวณใกล้เคียงอยู่เป็นเวลานาน วิธีเขียนหนังสือของเมโซโปเตเมียไม่เอื้อต่อการจดบันทึกหรือการเขียนที่มีขนาดยาวๆ ทั้งนี้ เพราะแผ่นดินเหนียวแผ่นหนึ่งๆ บรรจุข้อความได้เพียงเล็กน้อยและไม่เหมาะสมแก่การเก็บรักษา แต่อุปสรรคดังกล่าวไม่ได้หมายความว่า เมโซโปเตเมียไม่มีวรรณกรรม นิยาย การฟัง กลอน ที่ท่องจำต่อๆ กันมา ที่เขียนลงไว้ในแผ่นดินเผาเป็นเรื่องสั้นๆ ก็มีอยู่บ้าง และโดยเหตุที่งานเขียนส่วนใหญ่เป็นงานของพวกพระหรือนักบวช เนื้อเรื่องจึงมักเกี่ยวกับศาสนาเป็นส่วนใหญ่ เช่น คำโคลงสุดดุพะเจ้า เพลงสาด ล้วนแต่เขียนขึ้นเพื่อแสดงความยิ่งใหญ่ของพระเจ้าหรือเทพเจ้าที่ตนนับถือ เรียกร้องให้มนุษย์เกรงกลัวและจงรักภักดี ท่วงทำนองจึงมีความสั่งและเครื่องขรึมอยู่ในที่

วรรณกรรมที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางคือ มหาภาพย์กิลกามेश (Gilgamesh Epic) อันเป็นหนึ่งในมหาภาพย์ที่เก่าแก่ที่สุดของโลก เขียนลงบนแผ่นดินเผานาดใหญ่ จำนวน ๑๒ แผ่น รวมทั้งสิ้น ๓,๐๐๐ บรรทัด กล่าวถึงการผจญภัยของวีรบุรุษชาวสูเมเรียน มีคติเดือนใจ ให้มนุษย์รักความดีและภักดีต่อพระเจ้า ซึ่งให้เห็นว่ามนุษย์นั้นแม้จะเก่งกล้าสักปานได้ ก็ตาม ก็ไม่อาจพ้นความตายไปได้ มีแต่เทพเจ้าเท่านั้นที่เป็นอมตะ หากมนุษย์จะรักภักดีต่อเทพเจ้าก็จะมีชีวิตอมตะได้ด้วยความช่วยเหลือของเทพเจ้า

สันนิฐานกันว่า มหาภาพย์เรื่องนี้มีอิทธิพลต่อคัมภีร์ไบเบิล เช่น ตอนที่กล่าวถึงสุริยเทพทรงบันดาลให้เกิดอุทกภัยล้างโลก เพราะทรงเห็นว่ามนุษย์สร้างบาปกันมากจนเกินกว่าจะแก้ไข ทรงช่วยแต่ครอบครัวของอุตนาบีซึ่มครอบครัวเดียวโดยรับสั่งให้ต่อเรือเพื่อให้ครอบครัวของเขา สัตว์บกสัตว์น้ำบาง

ชนิดรอดพ้นจากอุทกภัยล้างโลกนี้ได้ เนื่องเรื่องตอนนี้ตรงกับเรื่องเรื่องของโนอาห์ในคัมภีร์ใบเบิล

ดนตรี

ดนตรีของมนุษย์ในสมัยโบราณเป็นเครื่องมีความสำคัญนับเนื่องกับเทพเจ้า เช่นเดียวกับทศนศิลป์ กล่าวคือ ใช้ดนตรีเป็นเครื่องบูชาขับกล่อมเทพเจ้า เขาเปรียบเสียงของ竹器 อ้อ (reed pipe) ว่าเป็นเสมือนลมหายใจของรามมัน (Ramman) เทพเจ้าแห่งสายฟ้าผู้มีอำนาจในการทำลายพืชผล และเปรียบเสียงกลองสองหน้า (Hour glass drum) ว่าเป็นเสียงถอนหายใจของอีอา (Ea) เทพเจ้าแห่งน้ำผู้มีอำนาจบันดาลให้น้ำท่วมไว่นา

การดนตรีของมนุษย์ในสมัยโบราณ จึงมีลักษณะเป็นบทเพลงสวดวิวงวนและสุดดีเทพเจ้าซึ่งมีวิวัฒนาการมาตั้งแต่สมัยสุเมเรียน นานาโภเนี่ย อัสซีเรียน (4,000-7,000 B.C.) บทสวดอ่อนวนต่างๆ มีพัฒนาการจากบทสวดอ่อนวนอย่างๆ มาเป็นกวีนพนธ์ มีลักษณะของจังหวัดลักษณ์ชัดเจนขึ้น

ส่วนการร้องก็พัฒนาจากการสวดหรือร้องเดียว เป็นคณะนักร้องสลับกับการร้องเดียวของพระ เพื่ออุทิศถวายแด่เทพเจ้า แต่ละองค์ ในด้านพิธีกรรมก็ได้มีการทำหนดรูปแบบละเอียดชัดช้อนขึ้น และต่อมาก็ได้มีการใช้เครื่องดนตรีบรรเลงประกอบการร้องอีกด้วย

ในการบุดสุสานโนราณที่นครเออร์ (Tombs of Ur) ได้พบเครื่องดนตรีประเพณีพิธีทางศาสนาหลายชิ้น มีเดาว่าได้พัฒนามาจากคันธูของนักรบนิรนาม หลักฐานนี้มีอายุประมาณ ๒,๕๐๐ ปี ก่อนคริสต์ศักราช เครื่องดนตรีประเภทอื่นๆ เช่นที่พ่อจะคันคว่าได้ก็มีขลุ่ยอ้อ กลองสองหน้า tambourine อันเป็นข้อที่พ่อสันนิษฐานได้ว่าคงจะใช้บรรเลงประกอบพิธีกรรม ดังนั้นจึงอาจจะมีนักดนตรีประจำโนรสต์เพื่อบรเลงดนตรีเหล่านี้ด้วย

นอกจากดนตรีที่ใช้ประกอบพิธีทางศาสนาแล้ว ในสมัยอัสซีเรียน (ประมาณ 1,270-606 B.C.) ดนตรีสำหรับประชาชนที่ไม่ได้ใช้ประกอบพิธีกรรม (secular music) ก็เริ่มเป็นที่นิยมแพร่หลายโดยมีการบรรเลงดนตรีประเภทนี้ในงานฉลองของเทศกาลต่างๆ ภายในราชสำนัก นักดนตรีมีตำแหน่งประจำ รับหน้าที่บรรเลงในงานเลี้ยงต่างๆ และในโอกาสพิเศษ ก็ยังเปิดแสดงแก่ประชาชนทั่วไปอีกด้วย ดนตรีจากราชสำนักนี้ มีอิทธิพลต่อวงการดนตรีของสมัยนั้นเป็นอย่างมาก และนักดนตรีก็เป็นที่ยอมรับนับถือ ได้รับเกียรติจากสังคมอย่างกว้างขวาง

ในส่วนที่จะกล่าวถึงอิทธิพลของศาสตร์ต่างๆ ที่มีต่อการดนตรีนั้นจะต้องเริ่มที่วงการศาสนา โนรสต์ วิหาร ซึ่งเป็นศูนย์กลางทางวิชาการของสมัยนั้นด้วย นักปรัชญาในวงการที่

สำคัญๆ ได้แก่ นักคณิตศาสตร์ นักโลกราศาสตร์ นักปรัชญาและพระ ต่างก็ทำงานร่วมกัน มีความเชื่อว่าความเคลื่อนไหวของดวงดาวมีอิทธิพลต่อชะตาชีวิตมนุษย์ และยืนยันว่าจักรวาลมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ประสานองค์ประกอบต่างๆ เข้าด้วยกันอย่างสมบูรณ์ และด้วยเหตุที่มนุษย์ก็เป็นส่วนหนึ่งของจักรวาล ผลิตกรรมต่างๆ ของมนุษย์ เช่น ดนตรี ก็มีส่วนสะท้อนความเป็นจริงเกี่ยวกับจักรวาลด้วยเช่นกัน

ด้วยความคิดเช่นนี้ จึงทำให้เกิดทฤษฎีการแบ่งเสียง ดนตรีที่ผสมเวลาหลักคณิตศาสตร์และโลกราศาสตร์เข้าด้วยกัน โดยถือเวลาเลข ๔ ซึ่งมาจากคู่หัน ๔ คือ คู่ในไม่ผล คู่หัน คู่ในไม่ร่วง และคู่หันนา เป็นหลักในการแบ่งช่วงเสียงของสายเครื่องดนตรีให้ออกเป็น ๔ ส่วน ซึ่งแสดงเป็นสัดส่วนทางคณิตศาสตร์ได้ดังต่อไปนี้

๑ : ๑ (unison) หมายถึง เสียงเดียวกัน

๑ : ๒ (octave) หมายถึง คู่แปด

๒ : ๓ (fifth) หมายถึง คู่ห้า

๓ : ๔ (fourth) หมายถึง คู่สี่

แนวความคิดนี้เป็นรากฐานของทฤษฎีทางดนตรีที่สำคัญยิ่ง และมีอิทธิพลต่อวงการดนตรีในสมัยหลังๆ เช่น สมัยกรีกโบราณ ซึ่งต่อมาถูกนำไปใช้ในยุคฟื้นฟูศิลปวิทยา การด้วย

จากทั้งหมดจะเห็นว่า “อารยธรรมเมโสโปเตเมีย” เป็นอารยธรรมของโลกอย่างแท้จริง แต่เป็นสมบัติของคนทั่วโลก ไม่ใช่สมบัติของชาติใดชาติหนึ่ง และก็ไม่ใช่สมบัติของชาติอิรักที่ตั้งรกรากอยู่บริเวณนี้เพียงกลุ่มเดียว

โบราณสถานและโบราณวัตถุ ไม่ใช่มีแค่ศิลปะสถาปัตยกรรม คิวินฟอร์มของชาวสุเมเรียนที่นำไปอยู่ในพิพิธภัณฑ์ลูฟร์ของฝรั่งเศสเท่านั้น แต่ยังมีโบราณวัตถุสถานอีกมากมายที่ยังไม่ได้นำเข้ามาจากใต้พื้นดินที่โคนพายุแห่งทะเลรายพัดทับลง กันมาเป็นเวลาหลายพันปี

ดังนั้นชาวโลกยุคดิจิตอลจึงต้องรักษาสถานที่ที่ได้ชื่อว่า “สมบัติของชาวโลก” นี้ไว้ เพราะกว่าจะพัฒนามาเป็นยุคดิจิตอลระบบเลขฐาน ๖๐ ฐาน ๒ ฐาน ๑๐ นี้ได้ ก็มานานกว่า ๑๐๐๐ ปี ความรู้ด้านคณิตศาสตร์ของชาวเมโสโปเตเมียนเอง

ยุคดิจิตอลนี้ airoยากจะทำอะไรก็ทำ แต่อย่าให้ใจระวัง ตกใจเป็นข้ออ้างในการครอบครองบริเวณที่แสดงถึง “รากเหง้า” ความคิดของชาวมิลลิเนียมนี้เพียงฝ่ายเดียว

